

not a story' doet hij uitspraken die een wat wankel fundament hebben. Daarnaast valt me op dat Heltzer literaire teksten, zowel Bijbelse als buiten-Bijbelse als primaire historische bronnen leest, zonder rekening te houden met de ideologische lading of de vervorming door de traditie. Desondanks bevat het boek talloos veel waardevolle opmerkingen. Zo maakt Heltzer op basis van enkele gegevens in de Murašu documenten duidelijk dat de geste van het uittrekken van haar en baard in Neh. 13:25 begrepen moet worden als het uitvoeren van een vernederende straf. Wie meer van dit soort 'faites divers' wil weten leze deze bundel. Het is jammer dat dit boek onzorgvuldig is uitgegeven. De tekst wemelt van de typos, waarbij de lezer zelf maar moet raden welk Engels, Duits, Frans, Grieks woord etc. bedoeld zou kunnen zijn.

Bob Becking

NIEUWE TESTAMENT

M.C. Mulder & A. Noordegraaf (red.), *Hoop voor Israël. Perspectieven uit Handelingen*, Zoetermeer, Boekencentrum, 2007; 222 pp., € 16,90, ISBN 9789023921875.

Deze bundel is een vrucht van het Christelijk Gereformeerde Centrum voor Israël-studies en omvat acht exegetische studies naar het boek Handelingen. Inzet is om vervangingstheologie de pas af te snijden. Daartoe buigen de auteurs zich over sleutel-passages die ze belichten vanuit Bijbelse samenhangen en joodse tradities. Iedere bijdrage sluit af met homiletische overwegingen. C. van den Boogert bespreekt het begrip 'koninkrijk' in Hand. 1:6-8. De vroeg-joodse context van het 'pinksterfeest' in Hand. 2 komt aan de orde bij M.J. van Campen. Dezelfde tekst komt ook ter sprake in een bijdrage van J. Hoek. M. Paul gaat in op de betekenis van 'wederoprichting' in de rede van Petrus in Hand. 3 en C. Rodenburg analyseert de rede van Stefanus (Hand. 6-7) tegen de achtergrond van de profetische kritiek. M. Mulder behandelt het probleem van de doop (Hand. 10) en H. van der Meulen belicht de joodse context van het aposteldecreet (Hand. 15). A. Noordegraaf, tenslotte, bespreekt de 'hoop' op de opstanding der doden in vier redevoeringen in Hand. 21-28. Het niveau en de stijl van de bijdragen zijn zeer wisselend, zo ook de kwaliteit van de verwerkte literatuur (naast wetenschappelijke studies, bevindelijke theologen uit de zeventiende eeuw, of huidige joods liturgische praxis). De betere bijdragen (Van Campen, Roodenburg, Van der Meulen) zijn duidelijk zakelijker van toon dan de andere bijdragen. Maar ook hier blijven interessante gedachten veelal weinig onderbouwd. Het aanhalen van rabbijnse tradities biedt geen garantie voor een adequate uitleg van een tekst uit de eerste eeuw. Zo zou het Wekenfeest de context zijn van het Pinksterverhaal, maar relevanter ware het geweest tekstuele samenhangen te belichten tussen vuurverschijnselen en het fenomeen van de talen/tongen rond de openbaring van de Tora (waarbij Handelingen mogelijk een oude traditie verwerkt die later door R. Jochanan is gebruikt!). Beter is de analyse van het aposteldecreet, dat een vroege versie biedt van een gedragscode voor niet-joden. In essentie lijkt mij het probleem dat men niet kon kiezen tussen een Bijbelstheologische en een traditie-historische benadering. Dat gezegd hebbend blijft het verheugend, dat christelijke gereformeerde theologen het probleem van vervangingstheologie serieus onder ogen zien en de worsteling daarmee aangaan.

Eric Ottenheijm